

Wychowanie jako wartość, red. Marian Zdzisław Stepulak, Małgorzata Dubis, Lublin: Innovatio Press Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie 2017, ss. 263

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rped.2017.9.4-6>

Wartości zajmują istotne miejsce w życiu człowieka. Cały proces wychowania jest uwikłany w problematykę wartości. Wychowanie pełni jednocześnie rolę przekaznika wartości, a także jest procesem integracji człowieka wokół wartości. Z tego względu, że wychowanie określane jest jako trud dochodzenia do prawdy, istnieje realna potrzeba, by wychowawcy poszukiwali właściwych systemów wychowawczych opartych na normach i wartościach ubogacających rozwój wychowanków. Stąd też proces wychowania u swych podstaw winien mieć odpowiednie podłoże antropologiczne i filozoficzne, również aksjologiczne, opisujące człowieka w sposób wyczerpujący z ujęciem wszystkich sfer jego życia – fizycznej, psychicznej, społecznej, duchowej i religijnej. W związku z tym jakikolwiek ideał czy model wychowawczy musi wyrastać ze zrozumienia aksjologicznej specyfiki natury ludzkiej. Wiedza o wychowaniu musi się zatem opierać na wiedzy o wartościach i wiedzy o człowieku.

Słuszne wydaje się podjęcie namysłu nad problematyką wartości wychowania w publikacji *Wychowanie jako wartość*. Autorzy opublikowanych tekstów, pochodzący z różnych ośrodków akademickich oraz reprezentujący różnorodne dyscypliny naukowe, przybliżają Czytelnikowi wielość różnych stanowisk wobec problematyki wartości wychowania. Poszukując odpowiedzi na pytanie, co jest wartością w wychowaniu oraz jakie normy winny być podstawą podejmowanych działań wychowawczych, autorzy omawiają nurty, koncepcje czy systemy wychowawcze odwołujące się do konkretnych założeń aksjologicznych. Joanna Ingot-Kulas w artykule *Pedagogika serca – współczesny nurt wychowania prowadzący wychowanków do pełni człowieczeństwa* podkreśla dążenie wychowawców do zaspokajania potrzeby miłości wychowanków, co mogłoby odegrać znaczącą rolę we współczesnym świecie przepełnionym przemocą, terroryzmem i mową nienawiści.

Zbliżone stanowisko reprezentuje Magdalena Parzyszek w artykule *Wychowanie do miłości. Rozważania na kanwie nauczania ks. Prof. Józefa Wilka*, akcentując, że rodzina jest wspólnotą osób, w której wychowanie zmierza do doskonałości osoby jako najwyższej wartości. Odbywa się to w atmosferze wzajemnej miłości, która jest członkom rodziny dana, ale i zadana. Wartościowość wychowania rodzinnego zależy od sposobu realizacji funkcji wychowawczej oraz pewnych specyficznych wewnątrzrodzinnych i zewnątrzrodzinnych uwarunkowań.

Opierając się na określonych wzorcach i wartościach, Kazimierz Jeżewski w okresie międzywojennym utworzył specjalistyczny system wychowawczy, opisany przez Wiesława Kowalskiego w artykule *System wychowawczo-opiekuńczy Kazimierza Jeżewskiego*. Jego pedagogiczna koncepcja koncentrowała się wokół założeń głoszących między innymi respektowanie zasady wychowania w pracy i przez pracę, oparcie struktury „gniazd sierocych” na wzorach rodziny i wychowania rodzinnego, wprowadzenie zasady pracy społecznej. W rodzinie jako walory wychowawcze Jeżewski postrzegał osobisty przykład rodziców, indywidualne podejście do dzieci, równe i sprawiedliwe ich traktowanie oraz utrzymywanie odpowiedniej atmosfery rodzinnej.

Z kolei przedmiotem analiz Teresy Zawojskiej w artykule *Paedagogia perennis. Pomiędzy liberalizmem a konserwatyzmem wychowawczym* są współczesne koncepcje edukacyjne, ich walory wychowawcze, zwłaszcza płynące z teorii perenialnej. Teoria ta jest koncepcją uniwersalną, w ramach której zasady edukacyjne wyprowadzono z praw natury ludzkiej.

Pozostali autorzy wskazują na walory wychowawcze różnych kategorii pedagogicznych, między innymi przedstawiając *Edukację teatralną Izabeli Czartoryskiej* (Katarzyna Król), której wartość autorka dostrzega w wychowaniu poprzez sztukę teatralną, poezję, naturę. Dzięki temu mógł zachodzić proces internalizacji wartości zarówno estetycznych, jak i patriotycznych. Wskazuje się także na wartość refleksyjności rodziców w procesie kształtowania autorytetu rodzicielskiego (Patrycja Leśniak, Magdalena Leśniak, *Refleksyjność a budowanie autorytetu nauczycielskiego*), a także wartość samego autorytetu wychowawcy w procesie wychowania. Godnymi uwagi są również analizy przedstawione przez pozostałych badaczy, obejmujące problematykę planów życiowych gimnazjalistów – ich głównych celów i wartości – w kontekście percepcji relacji rodzinnych (Jacek Łukasiewicz, Anna Stefanek). Z kolei Małgorzata Agnieszka Samujło i Teresa Sokołowska-Dzioba przeprowadziły analizę przystosowania społecznego uczniów w odniesieniu do otwartości nauczyciela, która to ujmowana jest przez autorki jako fundamentalny wymiar funkcjonowania społecznego jednostki, szczególnie zaś wychowawcy. Marta Pawelec, Małgorzata Artymiak, Daria Zdun i Anna Mazur podejmują namysł nad problematyką preferencji i hierarchii wartości u dzieci w wieku przedszkolnym. Zakładając kluczowe znaczenie uporządkowania i zharmonizowania wartości dla właściwego rozwoju człowieka, autorki poszukują odpowiedzi na pytanie, jaka jest struktura wartości dzieci przedszkolnych. W procesie badawczym hipotezę zweryfikowano pozytywnie, stwierdzając posiadanie przez badane dzieci hierarchicznego układu wartości. Ważnego problemu dotyka również tekst Jacka Łukasiewicza, Katarzyny Fiały i Anny Stachyry-Sokulskiej, opisujący doświadczenie kryzysu w wartościowaniu młodzieży gimnazjalnej na tle ich życia rodzinnego. Wyniki badań wskazują między innymi na związki między hierarchią wartości a postawami rodzicielskimi. Istotny problem opisują także Jacek Łukasiewicz, Ewelina Pawłowska i Monika Deja w artykule dotyczącym *Samooceny i radzenia sobie w sytuacjach trudnych u młodzieży wychowującej się w rodzinach biologicznych oraz środowisku zastępczym*. Samoocena jest kategorią wartościową z punktu widzenia pedagoga z tego względu, iż może być ujmowana jako jeden z symptomów jakości realizowanej funkcji wychowawczej rodziny. Natomiast owe sytuacje trudne pojawiają się, gdy dochodzi do konfliktu między wartościami a mo-

żliwościami jednostki. Autorzy podkreślają wartość wychowania w rodzinie – w bezpiecznym azylu, gdzie młody człowiek ma możliwość kształtowania swej samooceny oraz zdobywania umiejętności radzenia sobie w sytuacjach trudnych. Barbara Kalinowska-Witek wskazuje z kolei na *Warunki pracy nauczycielek domowych w świetle wypowiedzi publicystów czasopism kobiecych Królestwa Polskiego II połowy XIX i początku XX wieku*, pochylając się nad ich trudnym położeniem. Publicyści w owym czasie podjęli się zadania wynegocjowania od społeczeństwa odpowiedniego wynagradzania i poszanowania pracy nauczycielek oraz stworzenia dziewczętom warunków do zdobycia przygotowania zawodowego, co prowadzić miało do podniesienia poziomu wykształcenia całego społeczeństwa.

Przedstawione pokrótce najważniejsze treści, jakie autorzy omawiają w swych teoretyczno-empirycznych opracowaniach, wskazują na bogactwo i złożoność problematyki wartości wychowania, wpisującej się – mimo interdyscyplinarności spojrzeń na kategorię wartości – przede wszystkim w nurt dociekań pedagogicznych. Studium pod redakcją prof. dr. hab. Mariana Zdzisława Stepulaka i dr Małgorzaty Dubis jest publikacją godną uwagi za względu na zaprezentowane w niej rzetelne wyniki badań oraz bogactwo przedstawionych stanowisk i zapatrywań na to, co ważne i wartościowe w wychowaniu.

Marta Samorańska
Katedra Pedagogiki Rodziny KUL
e-mail: marta.samoranska@o2.pl